

crkva u svijetu

MIŠLJENJA

TEOLOŠKO RAZJAŠNJENJE

povodom članka msgra Frane Frančića u *Crkvi u svijetu*, br. 3, 1988, str. 268—272.

Vladimir Merćep

U svom članku pod naslovom »Moj susret s nadbiskupom Marcelom Lefebvreom« Nadbiskup piše o raznim stvarima, Između ostaloga spominje i našu radnju »O odnosu biskupskog i papinskog vrhovnog učiteljstva«, koju smo na latinskome izradili za njega za vrijeme II. vatikanskog sabora i koju je on predao dne 26. veljače 1962. predsjedništvu Pripravne teološke komisije. U tom članku on, dakle, spominje našu radnju i implicitno daje do znanja da smo doveli u sumnju papinski primat. Budući da je stvar ozbiljna, prisiljeni smo razjasniti ondašnju našu misao. Radnja je opširna (22 gusto pisanih stranica s 98 bilježaka), a prostor je, po naravi stvari, ograničen. Zato moramo biti kratki i bez referencija. Iznijet ćemo stoga samo neke bitne elemente: 1. teologiju spomenute radnje, 2. stajalište Lava Velikoga i Kalcedonskog sabora prema toj teologiji i 3. razjašnjenje zašto smo slijedili tu teologiju.

1. Teologija spomenute radnje

Ona glasi: biskupi uvijek ostaju biskupi, tj. učitelji, suci u pitanjima vjere i morala, i onda, kada papa izdaje neki infalibilni (nezabludivi) dokument. Stoga mogu njegovu nauku prosuđivati, tražiti razjašnjenje ako imaju sumnju o nekim njezinim mjestima, ali se ne mogu udaljiti od njezina naučavanja: moraju ga prihvatiti.

Tu je teologiju zastupao i relator na I. vatikanskom saboru (dakle, osoba koja je po dužnosti branila i osvijetljivala papinski primat i infalibilitet) ovako: »Prema naučavanju teologa infalibilni dekreti Rimskih biskupa, kao i samih koncila, mogu se podvrći ispitivanju i sudu ali ne neslaganju ili odbacivanju, što spada na potpunu spoznaju stvari. Takvo se je ispitivanje uspostavljalo na Kalcedonskom saboru o dogmatskoj poslanici Lava Velikog. O toj stvari neka se konzultira, osim drugih ozbiljnih autora, Ballerini, De vi ac ratione primatus, c. XIII.«

Poslije I. vatikanskog sabora to su mišljenja zastupali poznati teolozi. Teolozi općenito, piše Chr. Pesch, dopuštaju ispitivanje papinskih i koncilskih definicija, pače prema Scheeben-Grabmanu, i tada, kada je papa malo

sklon tom ispitivanju, samo ako ono ima neku korist. Zašto mogu? Na to odgovaraju Palmieri-Filograssi: »Zato što su oni (biskupi) suci i pozivaju se na Sinodu ne samo da vjeruju, nego također da sude i izlože svoje mišljenje svojim vjernicima. Dakle, budući da sud treba donijeti s poznavanjem stvari, oni imaju pravo upoznati razloge kojima se istina utvrđuje. Osim toga, oni su autentični učitelji koji moraju poučiti svoje vjernike u nauku što ga je papa izložio; taj nauk trebaju dokazivati i braniti, a to ne mogu učiniti bez tog ispitivanja: budući da imaju svrhu, imaju pravo i na sredstvo.«

Ovu teologiju pokušali smo osvijetliti poviješću Kalcedonskog sabora, u kojoj je glavnu ulogu imala poslanica pape Lava Velikoga Flavijanu (*Tomus ad Flavianum*). I nju smo smatrali definicijom *ex cathedra*. Za potvrdu te tvrdnje naveli smo oko četrdeset auktora: teologâ i historičarâ. Zato nije čudo što je poznati teolog L. Billot tvrdio: »Tomus inter celeberrima Pontificum decreta ex cathedra ab omnibus computatur.« (*Tomus* svi drže za jedan od najslavnijih među papinskim dekretima *ex cathedra*).

2. Stajalište Lava Velikog i Kalcedonskog sabora prema spomenutoj teologiji

Cini se da je ovu teologiju Lav Veliki barem implicitno prihvatio, kako je to uočljivo iz slijedećih činjenica:

Kada je doznao da je carigradski biskup Flavijan sa sinodom osudio Eutihijevu zabludu, u prvom pismu, upućenom Flavijanu, daje mu do znanja, da je kod njega vrhovna vlast u pitanju vjere. Zato mu prigovara što je osudio Eutihija, a da nije obavijestio njega kojemu »primitus... cuncta reservanda sunt«, zatim suspendira doneseni sud o Eutihiju, da bi stvar mogao razlučiti među strankama, pošto je dobro proučio. Flavijan odmah odgovara papi i moli ga da bi svojim pismom potvrdio Eutihijevu osudu i tako bi prestalo krivovjerje, a koncil o kome se govori postao bi nekoristan. Na to pismo Lav odvraća i obećaje mu da će »plenius« odgovoriti o Eutihijevu pitanju i poučiti ga »quid de tota causa constitui debeat«. Uto car Teodozije sazivlje sabor u Efezu. Papa pristaje, šalje poslanike koji će mu predsjedati. Oni također nose poslanicu Flavijanu, nazvanu *Tomus ad Flavianum*, u kojoj se Lav čudi što mu je tako kasno poslao akte spomenute sinode na kojoj je Eutihije bio osuđen; on iz njih razabire da je Eutihije »vrlo nerazborit i previše nevješt«, da on ne shvaća »ni početke vjerovanja« i nijeće ono što svi kršteni »po svem svijetu« shvaćaju. Eutihijevu zabludu nazivlje apsurdnom, zlom, bezbožnom i uvredljivom. Što se pak tiče Eutihija, njemu treba oprostiti, ako sve ono što je naučavao bude osudio »viva voce et praesenti subscriptione«. Tako je papa jasno dao do znanja, da je donio konačan sud o Eutihijevoj zabludi. Unatoč takvog suda, on ipak ističe sudačku vlast biskupa u pismu koje je poslao koncilu u Efez. Ne samo to, nego papa zajedno s rimskom sinodom brani *običaj i slobodu biskupske sudačke vlasti na koncilima*: u pismu, koje je upravo caru Teodoziju, poslije sabora u Efezu na kojem je Flavijan osuđen a Eutihije proglašen pravovjeran, i to sve spletkarenjem biskupa Dioskura, papa se tuži zbog zlodjela koje je Dioskur počinio: on nije htio »sacerdotalem moderationem custodire«. Naime, »ut SICUT MORIS EST omnium sententias ex Libertate prolatus, id tranquillo et aequo constitueretur Examine, quod et fidei congrueret, et errantibus subveniret«. Zato ga moli da se sve ostavi na miru, dok se ne sazove novi sabor u Italiji.

Međutim, poslije smrti Teodozija, novi car Marcian u pismu Lavu Velikom izražava želju da se sazove koncil, koji se održava u Kalcedonu. U pismu koje Lav upravlja tome saboru zabranjuje raspravljati o vjeri koju je izložio u *Tomusu*.

Na samom saboru Oci su na razne načine očitovali da drže do svoje sudačke vlasti, ali da poštuju i vrhovnu papinsku učiteljsku vlast, izraženu u *Tomusu*; dakle, prihvatili su spomenutu teologiju.

Kad su carski zamjenici na drugom zasjedanju zatražili od Otaca da uspostave »pravu vjeru« i tako u njoj »odstrane svaku dvoznačnost«, svi Oci, jednodušno preko biskupa Cekropija predlažu poslanicu Flavijanu, koju drže

dovoljnim pravilom vjere. Ali zamjenici ostaju kod svoga. No i Oci ne puštaju. Da bi se dokončalo to prepiranje, biskup Florencij traži od zamjenika nekoliko vremena, da bi se poslije toga mogli izjasniti o vjeri »prema Nicejskom i Eteskom saboru i prema vjeri svetih Otaca Cirila i Celestina i poslanice presvetoga Lava« te nadodaje: »premda mi koji smo potpisali Lavovo pismo ne trebamo raspravljanja«. Tada Oci zahtijevaju da se čitaju dokumenti vjere. Pročitavši dvije poslanice Cirila Aleksandrijskog Oci su povikali: »Svi tako vjerujemo, Lav papa tako vjeruje...« Ali dok se je citao Lavov Tomus, palestinski i ilirski biskupi posumnjali su u tri mjesta papinskog pisma. Uzalud su im Oci htjeli odbaciti sumnje suglasnim Cirilovim riječima. Unatoč njihova sumnjanja, Oci su povikali na svršetku čitanja Lavove poslanice: »To je vjera Otaca, to je vjera Apostola, Svi tako vjeruju, pravovjerni tako vjeruju. Proklet onaj koji tako ne vjeruje. Tako je Petar progovorio po Lavu (Petrus per Leonem ita locutus est)...« Poslije čitanja Tomusa carski zamjenici odgađaju koncilsko zasjedanje za pet dana, da bi se zajednički »poučilo one koji sumnjaju«. No Oci protestiraju protiv tog odgađanja. Na trećem zasjedanju Oci napuštaju Dioskura i u izvaji papinskog poslanika Pashazina, koju svi jednodušno prihvaćaju, između ostaloga ga optužuju, da nije »dopustio da se čita Lavovo pismo Flavijanu (...). A zato što nije čitano, sveta Crkva Božja pretrpjela je sablazan i povredu na čitavom svijetu«. Na četvrtom zasjedanju carski zamjenici traže da koncil konačno pouči »o svetoj vjeri«. U ime svih Otaca odgovara papinski poslanik Pashazin: Sinoda slijedi »pravilo vjere«, kojemu se ništa ne može »nadodati« ili »oduzeti«, a to su nicejska i carigradska vjeroispovijest i dogmatske poslanice Cirila i Lava. Tada zamjenici mole Oce da zakletvom potvrde, da li su dokumenti vjere u skladu s Tomusom. Svi Oci izjavljuju da su »stoga« Tomus potpisali, jer su ga našli suglasnim s tim dokumentima. I ilirski i palestinski biskupi izjavljuju da su potpisali, jer su im sumnje otklonjene. Kad je na petom zasjedanju pročitana nova definicija vjere, biskup Ivan Germanicij i papinski poslanici vide da je nepotpuna. Oni zaprijetiše da će napustiti sabor, »ako ne pristanu uz... Lavovo pismo«. Ali Oci zahtijevaju da se definicija ne mijenja. Kad su carski zamjenici posumnjali da su Oci doista pristali uz Tomus, pitaju, da li ga prihvaćaju. Na pozitivan odgovor, zamjenici nastavljaju: »Ergo, quae in ea (in epistola) inserantur definitioni.« No Oci ostaju pri svojem, jer je definicija potvrdila Tomus. Intervenira i car, ali bezuspješno. Da bi se izbjegao raspad koncila, zamjenici pitaju koga žele slijediti: Dioskura ili Lava Velikoga. Kad su odgovorili da slijede Lava, poslanici nadodaju: »Ergo addite definitioni secundum iudicium sanctissimi patris nostri Leonis.« Tako je učinjena nova definicija i nesloga je među Ocima nestala. Oni svoju definiciju ispravljaju »prema sudu pape Lava«. Tako pokazuju da Lav nije bio ovisan o svom »sudu«, to jest u Tomusu, o Ocima.

Tu vrhovnu učiteljsku Lavovu vlast Oci priznaju i u pismu koje su upraveli Lavu. U njemu ističu da je on bio njima »tumač« glasa bl. Petra kod Gospodnje spoznaje, da su se njime služili kao »vodičem«, dok su vjernicima pokazivali baštinjenu istinu i da su zbog njegova pisma držali da je Krist »među njima boravio«. Na kraju priznaju, da je papa po svojim poslanicima predsjedao koncilu »kao glava udovima« i »pokazivao pravi naum«.

3. Razjašnjenje zašto smo slijedili spomenutu teologiju

Budući da je u ovom izlaganju govor i o msgru Franiću, dužnost nam je napomenuti da je on bio prihvatio tu teologiju sa stajalištem Lava Velikoga i Kalcedonskog sabora prema njoj. On je to učinio, kad je predao našu radnju predsjedništvu Pripravne teološke komisije dne 26. veljače 1962. On je to učinio i u »Votumu«, koji je predao dne 8. ožujka 1962. Votum glasi: De relatione inter iura episcopi residentialis et Pontificis Romani (iuxta epistulas Leonis Magni Concilio Chalcedonensi praemissas et Acta illius Concilii). U tom Votumu doslovno se navode riječi relatora na I. vatikanskom saboru, koje smo spomenuli na početku. No na naše iznenađenje preuzvišeni tu teologiju implicitno odbacuje, dok o našoj radnji, koja je bila prožeta tom teologijom, piše da se u njoj »osvjetljivao papin primat u ovi-

snosti o kolegijalitetu biskupa«. I nadodaje: »Radnja se je temeljila na analizi postupka otaca Kalcedonskog sabora u odnosu na dogmatsku poslanicu Lava Velikog, upravljenu tom općem saboru preko carigradskog patrijarha Flavijana (...) Oci tog sabora su pomnjivo ispitili Lavovu poslanicu i tek nakon toga kritičkog ispitivanja oni su je potvrdili s usklikom: Petrus per Leonem locutus est — Petar je po Lavu progovorio« (str. 269). No čim su stavili papinski primat u ovisnost o biskupskom kolegijalitetu, nadodajemo, zaničevali su taj primat, kako ga je definirao I. vatikanski sabor. Zato nije čudo što preuzvišeni, malo niže, tvrdi da je »odbacio sve zaključke svoga teologa«.

Na to odbacivanje napominjemo; šteta što se msgr. Franić nije kritički osvrnuo na spomenutu teologiju, prije negoli ju je odbacio, osobito zbog mišljenja relatora I. vatikanskog sabora, koji je izričito spomenuo ispitivanje dogmatske poslanice Flavijanu na Kalcedonskom saboru i zbog toga nije držao da je papinski primat došao u ovisnost o kolegijalitetu biskupa.

Što se nas tiče, mi smo skromno držali (zato smo svoje mišljenje predstavili kao neku hipotezu i spremnim se izjavili prihvatiti svako rješenje Sv. Stolice u samom Uvodu radnje!) da se spomenuta teologija može utemeljeno oslanjati na stajalište Lava Velikoga i Kalcedonskog sabora prema njoj, kako smo to naznačili u izlaganju; zatim na opće uvjerenje teologa, koji su smatrali da se infalibilni dokumenti papa i samih koncila mogu podvrći ispitivanju ali ne udaljavanju od njih, i koji su sigurno vjerovali da zbog toga ispitivanja autoritet dokumenata ne ovisi o ispitivačima.

Na kraju bismo se u potvrdu našeg gledišta mogli, barem implicitno, pozvati na Pija XI. i Ivana XXIII. Oni su zacijelo poznavali odnos Kalcedonskog sabora prema poslanici Flavijanu. Unatoč tomu Pio XII. u enciklici Sempiternus Rex (s kojim se je bitno složio i Ivan XXIII. u enciklici Aeterna Sapientia) tvrdi: »Iz preozbiljne kristološke rasprave (petog stoljeća) očito je sinuo primat Rimskog biskupa.« Zacijelo, mi nadodajemo, zbog odnosa biskupa na Kalcedonskom saboru prema poslanici Flavijanu. Zato papa poziva pravoslavne na sjedinjenje s Katoličkom Crkvom, jer je povijest Kalcedonskog sabora, napominjemo, jasna veza između katolika i pravoslavaca.